

Molenhoek
Stiftstraat/Middelweg
rapport 903

Molenhoek Stiftstraat/Middelweg (gem. Mook en Middelaar)

Een bureauonderzoek

Gerjan Sophie

Colofon

ADC Rapport 903

Molenhoek Stiftstraat/Middelweg (gem. Mook en Middelaar)
Een bureauonderzoek

Auteur: Gerjan Sophie

In opdracht van: CSO Deventer

Foto's en tekeningen: ADC ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld
© ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, februari 2007

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.
ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend
uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Autorisatie:
drs. P. Ploegaert

ISBN 978-90-5874-885-5

ADC ArcheoProjecten
Tel 033-299 81 81
Postbus 1513
3800 BM Amersfoort
Fax 033-299 81 80
Email info@archeologie.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
2	Methoden	6
3	Resultaten	6
3.1	Afbakenen plangebied en consequenties van het mogelijk toekomstig gebruik (LS01)	6
3.2	Beschrijving van de huidige situatie (LS02)	7
3.3	Beschrijving van de historische situatie (LS03)	7
3.4	Beschrijving van bekende archeologische waarden (LS04)	7
3.5	Gespecificeerd verwachtingsmodel (LS05)	8
	Relevante aardwetenschappelijke informatie	8
	Gespecificeerde archeologische verwachting	8
4	Conclusies	10
5	Advies	10
	Literatuur	10
	Lijst van afbeeldingen	11
	Lijst van tabellen	11

Tabel 1. Archeologische perioden

Periode	Tijd in jaren				
<i>Nieuwe tijd</i>	1500	na Chr.	-	heden	
<i>Late-Middeleeuwen</i>	1050	na Chr.	-	1500	na Chr.
<i>Vroege-Middeleeuwen</i>	450	na Chr.	-	1050	na Chr.
<i>Romeinse tijd</i>	12	voor Chr.	-	450	na Chr.
<i>IJzertijd</i>	800	voor Chr.	-	12	voor Chr.
<i>Bronstijd</i>	2000	voor Chr.	-	800	voor Chr.
<i>Neolithicum (Nieuwe Steentijd)</i>	5300	voor Chr.	-	2000	voor Chr.
<i>Mesolithicum (Midden Steentijd)</i>	8800	voor Chr.	-	4900	voor Chr.
<i>Paleolithicum (Oude Steentijd)</i>	300.000	voor Chr.	-	8800	voor Chr.

Tabel 2. Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied

<i>Provincie:</i>	Limburg
<i>Gemeente:</i>	Mook en Middelaar
<i>Plaats:</i>	Molenhoek
<i>Toponiem:</i>	Stiftstraat/Middelweg
<i>Kaartblad:</i>	46 A
<i>Coördinaten:</i>	188408/419481 188487/419489 188426/419420 188497/419439
<i>Bevoegd gezag:</i>	Gemeente Mook en Middelaar, geadviseerd door provincie Limburg
<i>Deskundige namens het bevoegd gezag:</i>	J. Hoevenberg
<i>ADC-projectcode:</i>	4105460
<i>Periode van uitvoering:</i>	Augustus 2006
<i>Beheer en plaats documentatie:</i>	ADC ArcheoProjecten, Amersfoort

Samenvatting

In opdracht van CSO heeft ADC ArcheoProjecten een bureauonderzoek en een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd voor het plangebied Stiftstraat/Middelweg in Molenhoek (gemeente Mook en Middelaar). In het plangebied zullen vijf woningen worden gebouwd. Het onderzoek was noodzakelijk om te bepalen of bij de bouwactiviteiten de kans bestaat dat archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

In het hele plangebied kunnen archeologische resten voorkomen uit alle archeologische perioden. Er is sprake van een landschap op de overgang van stuwwal naar Maasdal dat in zowel in prehistorische als historische tijden interessant is geweest voor bewoning. Door de vorming van een esdek zijn resten goed beschermd waardoor de kans op het voorkomen van de resten hoog is. Gezien de vondsten uit de Bronstijd, IJzertijd en Romeinse tijd binnen een straal van 150m van het plangebied, is de kans op sporen uit deze perioden het grootst.

De archeologische resten komen voor onder het esdek en in de top van de oorspronkelijke C-horizont. Wij adviseren om een inventariserend veldonderzoek in de vorm van proefsleuven uit te voeren om de aanwezigheid, omvang, ligging, aard en datering van eventuele resten te kunnen bepalen.

Inleiding

In opdracht van CSO heeft ADC ArcheoProjecten een bureauonderzoek en een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd voor het plangebied Stiftstraat/Middelweg in Molenhoek (gemeente Mook en Middelaar). In het plangebied zullen vijf woningen worden gebouwd. Het onderzoek was noodzakelijk om te bepalen of bij de bouwactiviteiten de kans bestaat dat archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

Het doel van het bureauonderzoek is het verwerven van informatie over bekende of verwachte archeologische waarden binnen het omschreven gebied. Het doel van het inventariserende veldonderzoek is het aanvullen en toetsen van het gespecificeerde verwachtingsmodel, dat gebaseerd is op het bureauonderzoek.

De volgende onderzoeksvragen zijn opgesteld voor het plangebied:

- Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?

Indien er archeologische waarden aanwezig zijn:

- In welke mate worden deze waarden verstoord door realisatie van de geplande bodemingreep?
- Hoe kan deze verstoring door planaanpassing tot een minimum worden beperkt?

Indien de archeologische waarden niet kunnen worden behouden:

- Welke vorm van nader onderzoek is nodig om de aanwezigheid van archeologische waarden en hun omvang, ligging, aard en datering voldoende te kunnen bepalen om te komen tot een selectiebesluit?

Het bureauonderzoek is uitgevoerd op 25 en 29 augustus 2006. Het onderzoek is uitgevoerd door Gerjan Sophie (archeoloog) en geaccordeerd door Patrick Ploegaert (senior archeoloog).

1 Methoden

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 2.2, in het bijzonder de specificaties LS01, LS02, LS03, LS04 en LS05. Het bureauonderzoek wordt gerapporteerd conform LS06.

Het onderzoek bestaat uit vijf onderdelen (specificaties LS01 t/m LS05). In de eerste vier onderdelen zijn de volgende werkzaamheden verricht:

- afbakening plangebied en consequenties van het mogelijk toekomstig gebruik
- beschrijving huidige situatie
- beschrijving historische situatie
- beschrijving van bekend archeologische waarden

Op grond van deze onderdelen wordt een verwachtingsmodel van het gebied opgesteld (specificatie LS05). Hierin wordt verwoord of en welke archeologische waarden worden verwacht. Indien deze worden verwacht worden de (veronderstelde) eigenschappen van de waarden zo gedetailleerd mogelijk aangegeven.

2 Resultaten

2.1 Afbakenen plangebied en consequenties van het mogelijk toekomstig gebruik (LS01)

Het plangebied ligt in de kern Molenhoek. Het plangebied wordt begrensd door de Middelweg, de Stiftstraat en omliggende percelen. Het plangebied heeft een oppervlakte van ca 0,4 ha.

Het onderzochte gebied komt overeen met het plangebied inclusief de omliggende regio binnen een straal van ca. 1km.

In het plangebied is nieuwbouw van vijf woningen gepland. De consequentie hiervan is dat een gebied met een oppervlakte van 500 tot 750 m² bebouwd.

De consequentie van de voorgenomen ingreep is dat eventuele waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

2.2 Beschrijving van de huidige situatie (LS02)

In het plangebied staat momenteel één huis, verder bestaat het uit een bostuin, die voor de nieuwbouw moet wijken.

2.3 Beschrijving van de historische situatie (LS03)

De historische situatie is op verschillende historische kaarten als volgt:

Bron	historische situatie
Kadastrale kaart uit 1821	Buitengebied
Historische kaart uit 1870	Buitengebied
Historische kaart uit 1895	Buitengebied
Historische kaart uit 1931	Buitengebied

Molenhoek is een dorp waarvan het grondgebied behoort tot twee gemeenten, en zelfs twee provincies. De kern ligt in de Limburgse gemeente Mook en Middelaar, een deel van het buitengebied ligt in Heumen in Gelderland.

2.4 Beschrijving van bekende archeologische waarden (LS04)

In het onderzoeksgebied zijn de volgende waarden vastgesteld:

Bron	Waarde
IKAW/cultuurhistorische waardenkaart provincie/anders	Hoge verwachtingswaarde
AMK	Eén terrein van archeologische waarde binnen een straal van 1 km
waarnemingen ARCHISII	Verschillende waarnemingen binnen straal van 1 km
Heenkundekring De Grenssteen	Geen aanvullende informatie

In de directe omgeving van het onderhavige plangebied is één terrein van archeologische waarde bekend (AMK terrein) en zijn verschillende waarnemingen gedaan (zie afb. 4 en 5).

Het betreft AMK terrein van archeologische waarde met monumentnummer 43 dat zich 300m westelijk van het plangebied bevindt. Boorgegevens doen vermoeden dat hier een oude cultuurlaag aanwezig is, waarin zich sporen van bewoning en/of begraving bevinden. De bodemopbouw ter plaatse bestaat uit een 30 cm dikke bouwvoor op een ca. 70 dik esdek. In ARCHIS wordt in de beschrijving bij het AMK terrein verwezen naar de aanwezigheid van een Romeinse weg waarvan geen documentatie bekend is.¹

De waarnemingen bevatten vondsten uit verschillende perioden van de prehistorie (Neolithicum, Bronstijd en IJzertijd), de Romeinse tijd en de Late Middeleeuwen. Het betreft zowel bewoningssporen als crematiegraven. Een korte beschrijving van de losse vondsten is als volgt (voor ligging, zie afb. 5):

- In de noordpunt van het AMK terrein is een vondst gedaan van vroege IJzertijd aardewerkscherven (urnen).
- Op korte afstand daarvan (ca. 200m noordelijk van het plangebied) is menselijk bot aangetroffen in combinatie met een Romeinse dakpanfragment.²
- Ongeveer 100 m ten oosten van het plangebied is een Romeinse munt gevonden.³

Recentelijk zijn een aantal onderzoeken uitgevoerd in de directe omgeving van het plangebied:

- In 2001 is een onderzoek uitgevoerd aan de Stationsstraat/ Middeweg, direct ten noordoosten van het huidige plangebied. Het advies luidde geen vervolgonderzoek uit te voeren vanwege het ontbreken van een esdek.⁴

¹ ARCHIS II, CMA

² Waarnemingsnummer 15.501 en 15.837

³ Waarnemingsnummer 38.707

⁴ Onderzoeksmeldingsnummer 7.263

- Aangrenzend in het westen is in de zomer van 2006 een booronderzoek uitgevoerd. Daarbij is in twee boringen materiaal aangetroffen. Het betreft aardewerk dat in de Bronstijd en de Romeinse tijd gedateerd kan worden op grond waarvan proefsleuvenonderzoek is geadviseerd.⁵ Er zijn nog geen aanvullende gegevens bekend.⁶
- In december 2005 is proefsleuvenonderzoek uitgevoerd enkele tientallen meters zuidelijker op een plek waar in boringen handgevoemd aardewerk was aangetroffen. In de daar aangelegde proefputten zijn sporen van een IJzertijd nederzetting aangetroffen.⁷ Het is zeer waarschijnlijk dat de sporen van deze nederzetting uit de IJzertijd ook binnen onderhavig plangebied aanwezig zijn.
- Nog verder zuidelijk op een perceel aan Rijksweg 27, is weliswaar prehistorisch en laatmiddeleeuws aardewerk aangetroffen, maar er was ook sprake van verbruining en verstoring van de bodemopbouw. Bovendien is dat plangebied slechts circa 600 m². Proefsleuven zijn hier dan ook als een te zwaar instrument gezien. Wel is archeologische begeleiding geadviseerd.⁸ Hetzelfde advies geldt een plangebied van zo'n 1600 m² dat naast bovenstaand gebied ligt.⁹ Hier is geen duidelijk esdek aangetroffen en er is sprake van verbruining. Wel zijn er fragmenten van prehistorisch aardewerk aangetroffen.
- Tot slot is op 350m zuidelijk van het plangebied in 1995 een noodopgraving uitgevoerd waarbij materiaal en nederzettingssporen uit Neolithicum, midden Bronstijd en vroege IJzertijd zijn aangetroffen.¹⁰

Naast de geraadpleegde gegevens heeft CSO de boorstaten van het milieuonderzoek beschikbaar gesteld. Daaruit blijkt dat het plangebied in elk geval grotendeels de verwachte hoge bruine enkeerdgrond beslaat en dat de bodemopbouw onverstord lijkt. De dikte van het esdek ligt 40 tot 60 cm te zijn, op basis van deze boorgegevens.

2.5 Gespecificeerd verwachtingsmodel (LS05)

Relevante aardwetenschappelijke informatie

De volgende aardwetenschappelijke informatie is bekend van het onderzoeksgebied:

type informatie	Informatie
Bodemkunde	Hoge bruine enkeerdgrond, met grind op minder dan 40 cm onder maaiveld.
Geologie	Formatie van Drente, laagpakket van Schaarsbergen: glaciofluviale afzettingen (grof zand en grind)
Geomorfologie	Glooiing van sneeuwsmeltwaterafzettingen, al dan niet bedekt met dekzand of löss (5H4)

Molenhoek ligt op de overgang van de stuwwal Kleef-Groesbeek-Nijmegen en een terras van de Maas.

Gespecificeerde archeologische verwachting

Op grond van de verzamelde archeologische en aardwetenschappelijke is het volgende verwachtingsmodel opgesteld.

In het hele plangebied kunnen archeologische resten voorkomen uit alle archeologische perioden. Er is sprake van een landschap op de overgang van stuwwal naar Maasdal dat in zowel in prehistorische als historische tijden interessant is geweest voor bewoning. Door de vorming van een esdek zijn resten goed beschermd waardoor de kans op het voorkomen van de resten hoog is. Gezien de vondsten uit de Bronstijd, IJzertijd en Romeinse tijd binnen een straal van 150m van het plangebied, is de kans op sporen uit deze perioden het grootst.

De archeologische resten komen voor onder het esdek en in de top van de oorspronkelijke C-horizont. De vondstenlaag is opgenomen in de onderkant van het esdek; hier wordt ook wel van

⁵ vondstmeldingsnummer 402925

⁶ pers. communicatie Dhr. De Baere, RAAP Zuid

⁷ waarnemingsnummer 58.394, onderzoeksmeldingsnummer 14942

⁸ onderzoeksmelding 17.662 en Keijers, 2006

⁹ waarnemingsnummer 57856 (geen onderzoeksmelding bekend)

¹⁰ Waarnemingsnummer 232007

'cultuurlaag' gesproken: een doorwerkte oude bodem tussen het esdek en de ongeroerde ondergrond met kleine stukken aardewerk, natuursteen, vuursteen en houtskool.¹¹ Archeologische sporen bevinden zich tot ongeveer 25 cm in de top van de C horizont. Organische resten en bot zullen door de relatief droge en zure bodemomstandigheden slecht zijn geconserveerd. Het complex type en de omvang kunnen niet nader worden gespecificeerd.

¹¹ Groenewoudt 1994

3 Conclusies

Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig en, zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?

Vanwege de aanwezigheid van bewoningssporen uit de IJzertijd op het aangrenzende zuidelijke perceel en aardewerkvondsten uit boringen van het terrein direct westelijk zijn er sterke aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische waarden in het plangebied. De precieze aard en omvang van deze waarden is op basis van dit bureauonderzoek niet te bepalen. De datering is hoogstwaarschijnlijk IJzertijd.

In welke mate worden deze waarden verstoord door realisatie van de geplande bodemingreep?

Door het aanleggen van funderingen voor de nieuwbouw zullen de archeologische waarden worden verstoord.

Hoe kan deze verstoring door planaanpassing tot een minimum worden beperkt?

Planaanpassing lijkt geen optie omdat de verwachting voor het totale plangebied geldt.

Indien de eventuele archeologische waarden niet kunnen worden behouden: Welke vorm van nader onderzoek is nodig om de aanwezigheid van archeologische waarden en hun omvang, ligging, aard en datering voldoende te kunnen bepalen om te komen tot een selectiebesluit?

Aangezien in de directe omgeving sporen zijn aangetroffen en er uit het milieukundig booronderzoek geen bodemverstoring blijkt, is het graven proefsleuven de meest aangewezen methode om tot een selectiebesluit te komen.

4 Advies

Het bureauonderzoek heeft uitgewezen dat er mogelijk archeologische resten aanwezig zijn in het gebied. Wij adviseren om een inventariserend veldonderzoek in de vorm van proefsleuven uit te voeren om de aanwezigheid, omvang, ligging, aard en datering van eventuele resten te kunnen bepalen. Indien dit advies niet wordt opgevolgd verdient het de aanbeveling om de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht archeologische vondsten te melden bij het bevoegd gezag, zoals aangegeven in de Monumentenwet 1988, artikel 47, lid 1.

Literatuur

Groenewoudt, B.J., 1994: *Prospectie, waardering en selectie van archeologische vindplaatsen: een beleidsgerichte verkenning van middelen en mogelijkheden*. Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten, 17).

Kars, H. & A. Smit (red.), 2003: *Handleiding Fysiek Behoud Archeologisch Erfgoed. Degradatiemechanismen in sporen en materialen. Monitoring van de conditie van het bodemarchief*. Amsterdam (Geoarchaeological and Bioarchaeological Studies, 1).

Keijers, D. 2005: *Plangebied Rijksweg Molenhoek, gemeente Mook en Middelaar; archeologisch vooronderzoek: een bureau-en inventariserend veldonderzoek*, Amsterdam (RAAP-notitie 1230)

Keijers, D.: 2005a: *Plangebied Rijksweg/Veldweg te Mook, gemeente Mook en Middelaar; archeologisch vooronderzoek: een bureau-en inventariserend veldonderzoek*, Amsterdam (RAAP-notitie 1232)

Keijers, D. 2005b: *Plangebied Middeweg/Molenhoek, gemeente Mook en Middelaar; archeologisch vooronderzoek: een bureau-en inventariserend veldonderzoek*, Amsterdam (RAAP-notitie 1247)

Keijers, D. 2006: *Plangebied Rijksweg 27a te Molenhoek, gemeente Mook en Middelaar; archeologisch vooronderzoek: een bureau-en inventariserend veldonderzoek*, Amsterdam (RAAP-notitie 1694)

Schorn, E, 2001: *Molenhoek, Archeologische prospectie Stationsstraat/Middeweg, 's Hertogenbosch* (BAAC-rapport 01.074)

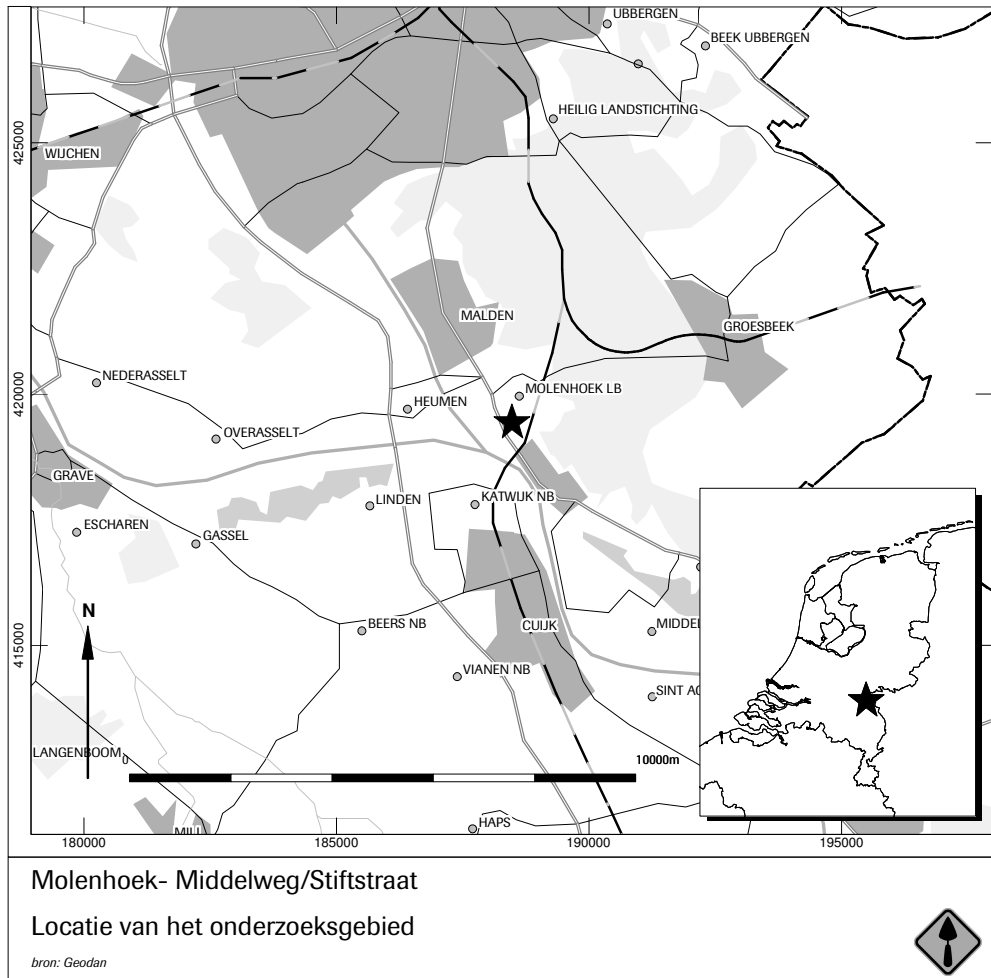

Lijst van afbeeldingen

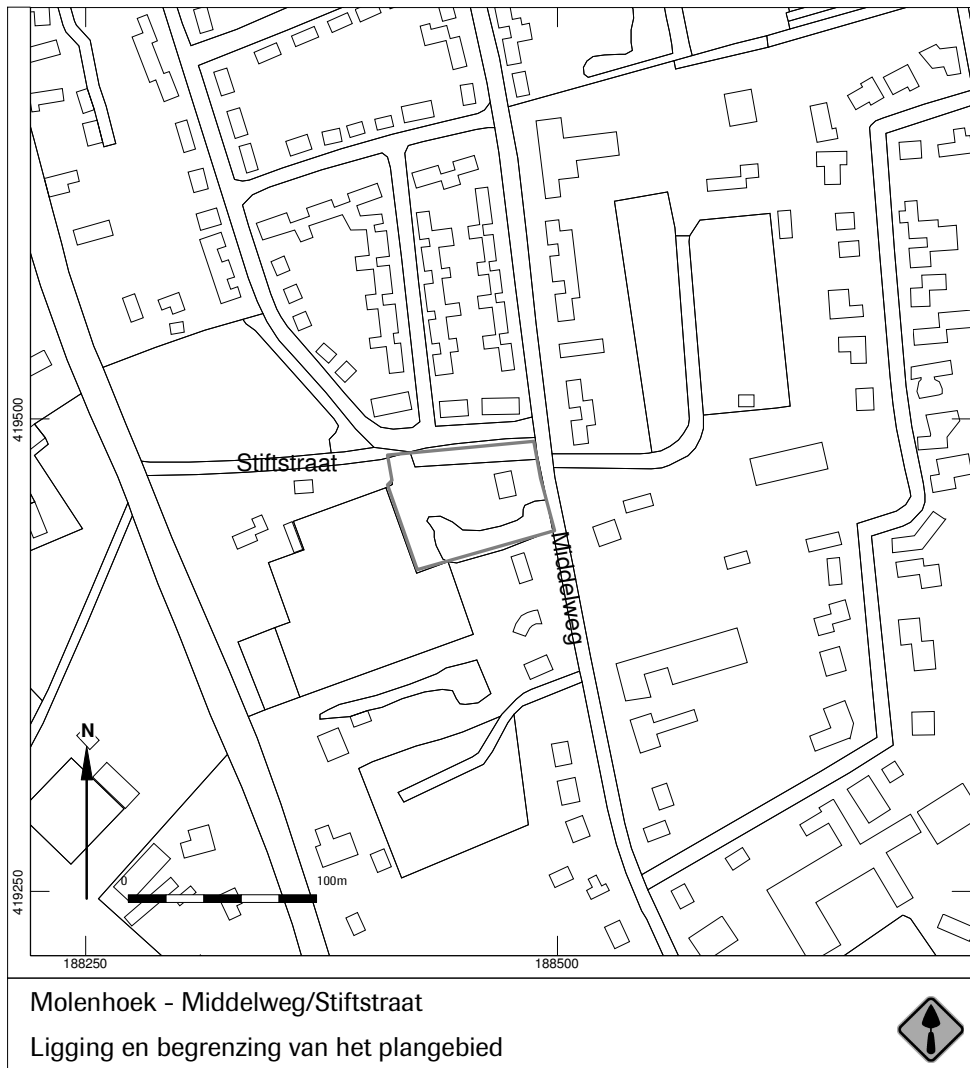
- Afb. 1 Locatie van het plangebied
- Afb. 2 Ligging en begrenzing van het plangebied
- Afb. 3 Locatie van het plangebied (ster) op historische kaart (Bonneblad 1870)
- Afb. 4 Indicatieve Kaart Archeologische Waarden, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen
- Afb. 5 Uitsnede uit afb. 4

Lijst van tabellen

- Tabel 1. Archeologische perioden
- Tabel 2. Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied

Afb. 1

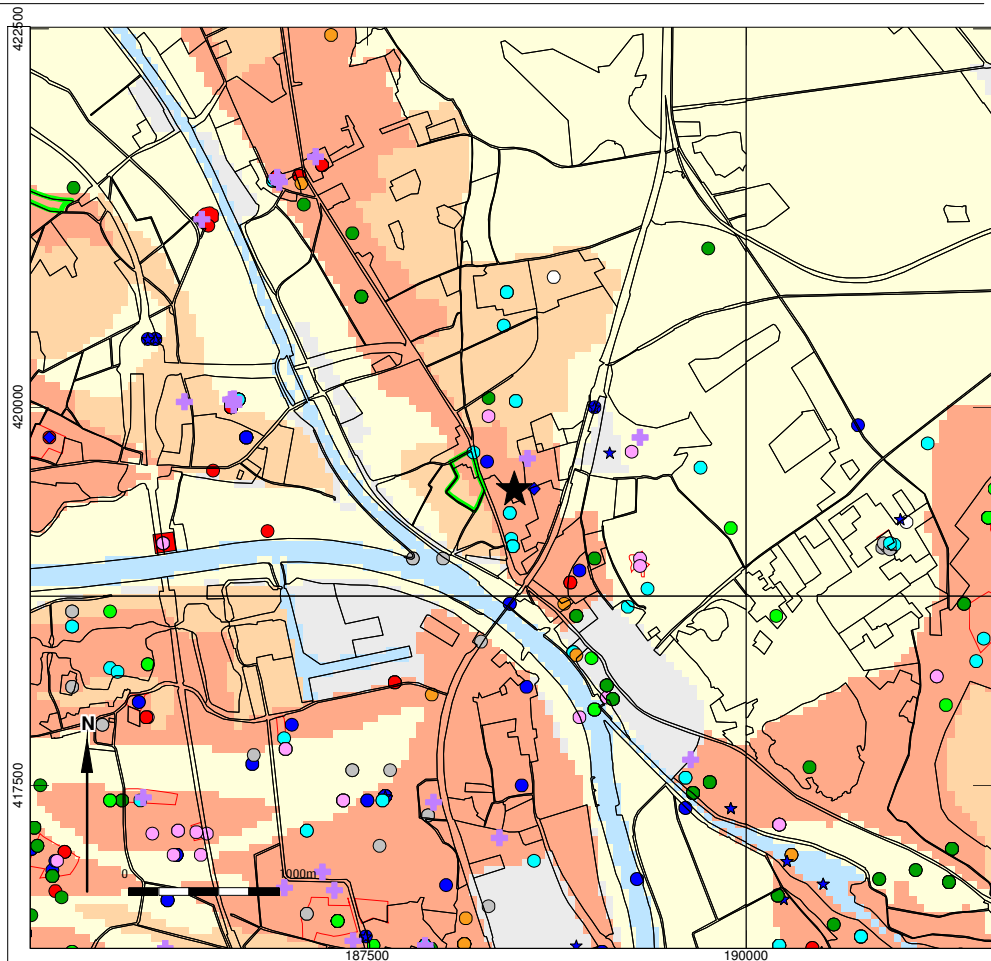
Afb. 2

Molenhoek - Middelweg/Stiftstraat
Plangebied (ster) op historische kaart (Bonneblad 1870)

Afb. 3

Molenhoek - Middelweg/Stiftstraat

ARCHIS-meldingen, archeologische monumenten en onderzoeksmeldingen op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (ROB IKAW2-1)

Legenda

- Hoge indicatieve archeologische waarde
- Middelhoge indicatieve archeologische waarde
- Lage indicatieve archeologische waarde
- Niet gewaardeerd
- Water
- Bebouwd gebied
- AMK-terrein van archeologische betekenis
- Locatie van het onderzoeksgebied

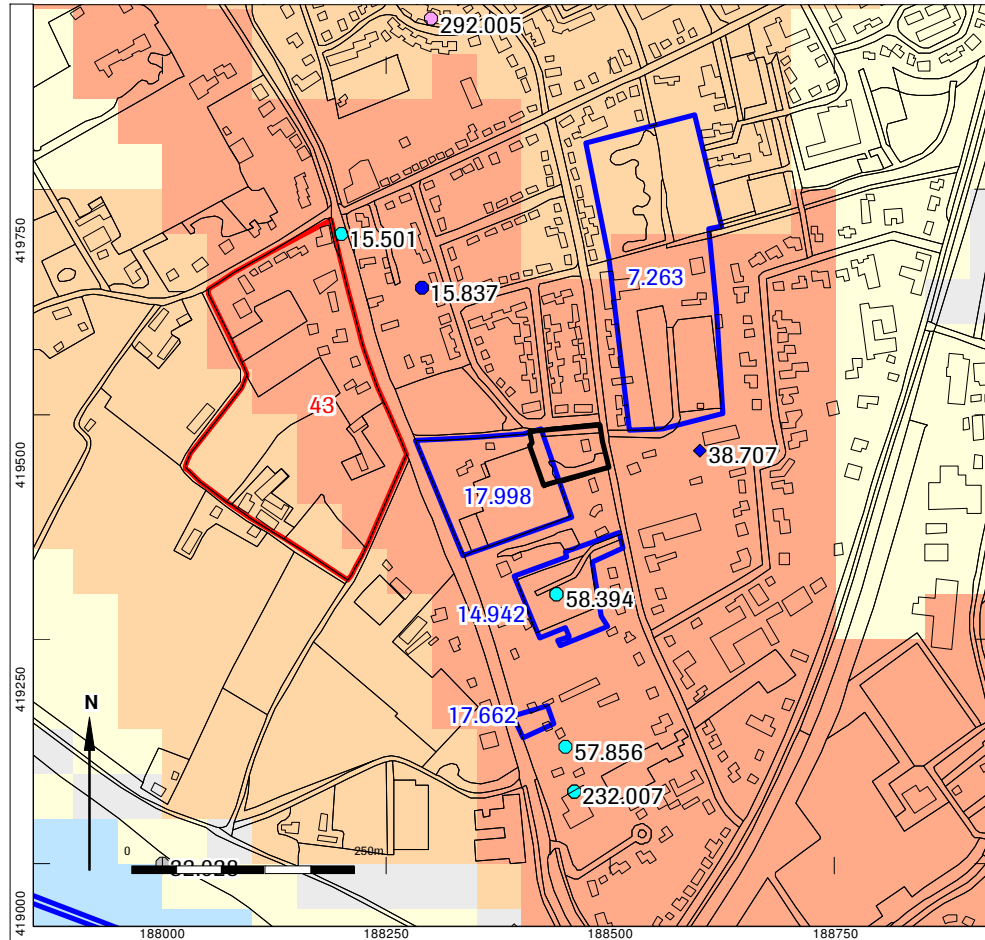
ARCHIS-meldingen (bijgewerkt april '06)

- Paleolithicum
- Mesolithicum
- Neolithicum
- Bronstijd
- IJzertijd
- Vroeg-Romeinse tijd
- Midden-Romeinse tijd
- Laat-Romeinse tijd
- Vroege Middeleeuwen
- Late Middeleeuwen
- Nieuwe Tijd
- Recent
- Datering onbekend
- Onderzoeksmelding

Afb. 4

Molenhoek - Middelweg/Stiftstraat

ARCHIS-meldingen, archeologische monumenten en onderzoeksmeldingen op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (ROB IKAW2-1)

Legenda

- Hoge indicatieve archeologische waarde
- Middelhoge indicatieve archeologische waarde
- Lage indicatieve archeologische waarde
- Niet gewaardeerd
- Water
- Bebouwd gebied
- 43 AMK-terrein van archeologische waarde
- 7.263 onderzocht terrein met nr.
- Locatie van het onderzoeksgebied

ARCHIS-meldingen met nr. (zwarte cijfers)

- Paleolithicum
- Mesolithicum
- Neolithicum
- Bronstijd
- IJzertijd
- Vroeg-Romeinse tijd
- Midden-Romeinse tijd
- Laat-Romeinse tijd
- Vroege Middeleeuwen
- Late Middeleeuwen
- Nieuwe Tijd
- Recent
- Datering onbekend

Afb. 5 Detail van afb. 4